

VIESTINNÄN RISKITEKIJÄ

”Viisi keskeistä riskitekijää yhteydessä koulutulokkaiden heikkoihin taitoihin”. Näin tiedotti Karvi eli Kansallisen koulutuksen arviointikeskus elokuussa (6.8.2020).

Kansallisessa selvityksessä arvioitiin, millaisin taidoin ensimmäisen luokan oppilaat aloittavat koulutiensä. Yksilöiden osaamisessa havaittiin merkittäviä eroja ja erojen syitä selvitettiin tarkentavissa analyyseissa. Niissä löydettiin ”viisi keskeistä riskitekijää, jotka selittävät lähtötasojen eroja”, kerrotaan Karvin verkkosivuilla. Riskitekijöiksi mainitaan nämä: ”ennen koulun alkua tehty tehostetun tai erityisen tuen päätös, suomi tai ruotsi toisena kielenä -oppimäärä (S2), lähisuvussa ilmenneet oppimisvaikeudet, loppuvuodesta syntyminen ja huoltajien matala koulutustausta”.

Asiantuntijoiden puhe *riskitekijöistä* levisi nopeasti journalistisissa teksteissä ja sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* (7.8.2020) toisti viestiä uutisessaan: ”Karvi löysi arvioinnissaan viisi riskitekijää, jotka ennakoivat ekaluokkalaisten matalaa lähtötasoa”. Lehden otsikossa puhutaan siitä, että ”koululaisten matalaa lähtötasoa selittää ainakin viisi asiaa”.

Karvin tiedottaminen ja siihen perustuva uutisointi saivat monet kummastuksen valtaan. Miten ihmeessä tehostetun tai erityisen tuen päätös voi olla minkäänlainen riskitekijä ja matalan lähtötason selittäjä? Tai S2? Tai huoltajien koulutus?

Katsotaanpa tarkemmin Karvin listan ensimmäistä ”riskitekijää” eli ennen koulun alkua tehtyä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä. Lapsi saattaa tarvita tukea oppimiseensa monista eri syistä. Myös tukea on monenlaista, kuten Opetushallituksen verkkosivuilta käy ilmi: yleistä, tehostettua ja erityistä tukea.

Tukiajattelun lähtökohta on, että tuki on myönteinen asia. Tuen avulla voidaan auttaa lasta, ja tukeminen koituu koulu yhteisön ja koko yhteiskunnan eduksi.

Mutta nyt kerrottiin, että tukipäätös on riskitekijä! Näen tässä tyypillisehkön tilanteen, jossa asiantuntijapuhe viedään sellaisinaan yleiskielisiin yhteyksiin.

Riskitekijöistä (engl. *risk factor*) puhutaan ainakin epidemiologiassa. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla riskitekijää määritellään näin: ”sosiaalinen, taloudellinen tai biologinen tekijä, käyttäytymistapa tai ympäristö, joka on yhteydessä tai lisää alttiutta tietyille sairauksille tai ongelmalle”.

Yleiskielen sanakirjan mukaan riskitekijä on ”tekijä, johon liittyy riski, riskin aiheuttaja, vaaratekijä”. Riski taas on ”jonkin menetyksen, tappion tai muun epäedullisen tapahtuman mahdollisuus, uhka, vaara”.

Se, että lapsi saa oppimiseensa tukea, ei ole missään yleiskielisessä mielessä riskitekijä. Tukipäätös ei aiheuta ”matalaa lähtötasoa”.

Tiedottajien ja toimittajien työhön kuuluisi kääntää asiantuntijakieli yleiskielelle ja avata käsitteiden merkityksiä. Riskitekijöitä toisteleva velto kielenkäyttö on omiaan leimaamaan tuen ja tukea saavat lapset kielteisesti.

Riskitekijä todella on riski. Viestinnässä.

VESA HEIKKINEN

Kirjoittaja on suomen kielen dosentti ja tietokirjailija.

Twitter: @tosentti